

**«ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З
БЛИЗЬКОСПОРІДНЕНОЇ МОВИ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ СУЧАСНИХ АВТОРІВ)»**

ШИФР

« ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД »

АНОТАЦІЯ

Робота являє собою аналіз комплексних лексико-граматичних трансформацій, що виявляються при перекладі художнього твору близькоспорідненою мовою на матеріалі роману А. Куркова «Нічний молочник» російською мовою та його перекладу українською мовою, виконаного О. Сливинським, при якому можна визначити загальні тенденції комплексного використання граматичних та лексичних перекладацьких трансформацій задля досягнення структурної еквівалентності та комунікативної адекватності текстів оригіналу та перекладу.

Значення комунікації між носіями різних мовних культур за допомогою творів художньої літератури важко переоцінити, саме тому ми потребуємо висококваліфікованих перекладачів, що здатні не лише передати оригінальний твір мовою перекладу, але й зберегти та адекватно передати національно-культурний елемент, закладений у творі автором. Саме тому питання використання перекладацьких трансформацій при перекладі творів художньої літератури завжди не втрачає своєї значущості та зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження став аналіз комплексних лексико-граматичних трансформацій, що виявляються при перекладі художнього твору близькоспорідненою мовою (з російської мови українською). Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні завдання: систематизувати та згрупувати визначення понять перекладацьких трансформацій та розглянути їх причини, міру та ступінь; надати порівняльну характеристику класифікацій перекладацьких трансформацій; визначити основні проблеми перекладу художнього тексту; проаналізувати комплексні лексико-граматичні трансформації, що використовуються при перекладі твору художньої літератури.

При висвітленні і вивченні даної проблеми використовувалися описовий, зіставно-порівняльний методи, а також метод компонентного аналізу.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Лексико-граматичні трансформації як основний засіб досягнення перекладацької еквівалентності.....	6
1.1. Поняття про перекладацькі трансформації та причини їх появи.....	6
1.2. Порівняльна характеристика різних класифікацій перекладацьких трансформацій.....	10
Висновки до Розділу 1.....	16
Розділ 2. Функціонування перекладацьких трансформацій у художньому тексті.....	17
2.1. Основні проблеми перекладу художнього тексту.....	17
2.2. Лексико-граматичні трансформації у художньому перекладі з близькоспорідненої мови.....	19
Висновки до Розділу 2.....	25
Висновки.....	26
Література.....	28

ВСТУП

Проблема якості перекладу на сьогодні хвилює як професійних перекладачів, так і викладачів фаху, і студентів-філологів, до якості перекладу висуваються високі вимоги, низка вчених намагається розробити програми для машинного чи автоматизованого перекладу задля полегшення роботи професійного перекладача, але більшість з них, все ж, притримується думки, що переклад без знань, вмінь та навичок людини-перекладача – неможливий, особливо якщо мова йдеться про переклад художнього твору.

Комунікація між носіями різних мовних культур в даний час є нормою життя. Найважливішою з ознак «нашого часу є зростання числа людей, які знаходяться у контакті із культурами, відмінними від їх рідної культури. Процес всесвітньої глобалізації сприяє розумінню комунікації між різними культурними системами як істотного елемента картини сучасного світу. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації представників однієї культури на теренах існування іншої культурної спільноти» [9, с. 23].

Твори художньої літератури передають основи засвоєння світу за законами краси, задовольняючи естетичні потреби як автора художнього твору, так і реципієнта, саме вони акумулюють у собі основи національної ментальності. Н. В. Приймає звертає увагу на те, що «літературна творчість як мистецьке явище становить естетичну цінність. Естетичне виховання художнім літературним словом важко переоцінити, слово як будівельний матеріал художньої літератури є найбільш доступним засобом вираження ідей автора, воно об'єднує різноманітні компоненти естетичного впливу, формує естетичне відношення до дійсності. На сторінках творів ми насолоджуємося художніми засобами завдяки їх змістовності, виразності. Автор майстерно використовує різноманітні образні засоби літератури, завдяки яким сприйняття твору дає

естетичне задоволення» [26].

Отже, значення комунікації між носіями різних мовних культур за допомогою творів художньої літератури важко переоцінити, саме тому ми потребуємо висококваліфікованих перекладачів, що здатні не лише передати оригінальний твір мовою перекладу, але й зберегти та адекватно передати національно-культурний елемент, закладений у творі автором. Але зважаючи на естетичну інформацію, уміщену у художні твори, стиль художньої літератури вважається найскладнішим з позиції перекладності / неперекладності. Саме тому питання використання перекладацьких трансформацій при перекладі творів художньої літератури завжди не втрачає своєї значущості та зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Питання використання та доцільності перекладацьких трансформацій активно розглядається у працях Л. С. Бархударова [4], Т. А. Казакової [13], В. Н. Комісарова [14 – 16], Л. К. Латишева [22], Я. І. Рецкера [27], А. В. Федорова [30], А. Д. Швейцера [33] та інших. Різні аспекти використання перекладацьких трансформацій задля адекватного перекладу висвітлювали А. Н. Баранов [3], В. Г. Гак [8], Н. К. Грабовський [10], П. І. Копанєв [18], В. В. Коптілов [19], Т. Р. Левицька [23], С. Б. Фокін [31, 32]. Питання саме художнього перекладу також на сьогодні перебувають у полі зору сучасних науковців, серед них І. С. Алексєєва [1], В. В. Алімов [2], В. С. Виноградов [5], А. Попович [25], Ю. П. Солодуб [29].

Об'єктом даного дослідження виступають лексико-граматичні перекладацькі трансформації, **предметом** – їх використання при перекладі твору художньої літератури задля досягнення ним еквівалентності оригіналу та комунікативної адекватності.

Метою даного дослідження став аналіз комплексних лексико-граматичних трансформацій, що виявляються при перекладі художнього твору близькоспорідненою мовою (з російської мови українською).

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішення наступних завдань:

– систематизувати та згрупувати визначення понять перекладацьких

трансформацій та розглянути їх причини, міру та ступінь;

– надати порівняльну характеристику класифікацій перекладацьких трансформацій;

– визначити основні проблеми перекладу художнього тексту;

– проаналізувати комплексні лексико-граматичні трансформації, що використовуються при перекладі твору художньої літератури, зіставляючи приклади з фактичного матеріалу обома мовами.

Матеріалом дослідження став текст перекладу українською мовою російськомовного роману сучасного письменника А. Куркова «Нічний молочник», виконаний О. Сливинським, що вивчається, досліджується й оцінюється у порівнянні з оригінальним текстом з урахуванням використання перекладачем комплексних лексико-граматичних трансформацій.

При висвітленні і вивченні даної проблеми використовувалися описовий, зіставно-порівняльний **методи**, а також метод компонентного аналізу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з розділів, загальних висновків, списку літератури.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає у ретельному аналізі практичного підґрунтя фактичного матеріалу, отриманого при зіставленні текстів роману А. Куркова «Нічний молочник» та його перекладу українською мовою, при якому можна визначити загальні тенденції комплексного використання граматичних та лексичних перекладацьких трансформацій задля досягнення структурної еквівалентності та комунікативної адекватності текстів оригіналу та перекладу.

Практична значимість роботи: дослідження виконано у межах комплексної теми кафедри слов'янської філології та перекладу Маріупольського державного університету; результати проведеного дослідження можуть бути використані в практиці викладання курсів із теорії та практики перекладу; в базових або факультативних курсах із загального мовознавства чи зіставної (порівняльної) лексикології, практикумі з художнього перекладу та редагування.

РОЗДІЛ 1

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

1.1. Поняття про перекладацькі трансформації та причини їх появи

Основним питанням перекладознавчої науки і дотепер є питання еквівалентності та адекватності отриманого перекладу. В. Н. Комісаров вважає, що «еквівалентний переклад» і «адекватний переклад» – це поняття неідентичні, хоча і тісно пов'язані один з одним. Еквівалентність, за його словами, – це «сенсова спільність прирівнення одиниць мови оригіналу та перекладу» [14, с. 128]. Також В. Н. Комісаров стверджує, що термін «адекватний переклад» має більш широкий зміст і використовується як синонім «гарного» перекладу, тобто переклад, «який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах» [14, с. 156]. А. Д. Швейцер також наголошує на відмінності понять еквівалентності та адекватності перекладу. На його думку, «еквівалентність означає відповідність тексту перекладу, а адекватність означає відповідність перекладу як процесу даним комунікативним умовам» [33, с. 254]. Адекватність перекладу являє собою «певний компроміс, на який йде перекладач, жертвуючи еквівалентністю для рішення головної задачі. Таким головним завданням вважається збереження в перекладі функціональних доміант вихідного тексту. Інакше кажучи, адекватність має не максимальний, а оптимальний характер: «переклад повинен оптимально відповідати певним (часом не цілком сумісними один з одним) умов та завдань» [33, с. 260].

Н. К. Гарбовський вважає, що «категорія адекватності є, головним чином, характеристикою не ступеня відповідності тексту перекладу тексту оригіналу, а мірою його відповідності очікуванням учасників комунікації... адекватність такого рівня можна спостерігати... в усному перекладі... обидва комуніканти вважають переклад адекватним, якщо комунікація виявляється успішною, тобто

якщо завдання комунікації вирішені. При цьому ні той, ні інший комунікант не сумніваються в тому, що мовленнєвий твір, створений перекладачем, еквівалентний вихідному творіві. У цьому випадку спрацьовує так звана “презумпція комунікативної рівноцінності”, яка виникає у комунікантів кожен раз, коли текст створюється як переклад і використовується в якості перекладу» [10, с. 311].

Отже, основним протиріччям, з яким стикається перекладач при перетворенні оригінального тексту засобами мови перекладу, вважається протиріччя, що являє собою зіткнення двох основних вимог, що висувуються до перекладу, особливо, якщо це стосується перекладу твору художньої літератури: «вимогою рівноцінності регулятивного впливу похідного тексту та тексту перекладу та вимогою їх семантико-структурної подібності» [1].

Перекладацькі трансформації традиційно більшістю науковців вважаються засобом вирішення вищеназваного протиріччя, при цьому Л. К. Латишев зазначає, що «причинами перекладацьких трансформацій є суттєві розбіжності комунікативних компетенцій носіїв мови оригіналу та перекладу та прагнення перекладача нівелювати («згладити») їх заради досягнення рівноцінності регулятивного впливу похідного тексту та тексту перекладу» [22, с. 135].

Реакція людини, що знайомиться з текстом, визначається не тільки властивостями самого тексту (його семантикою і структурою), але й наявністю певних передумов, якими людина повинна володіти, щоб адекватно сприйняти та інтерпретувати зміст тексту – до таких передумов науковці відносять не лише гарне знання, часткове знання, чи абсолютне незнання мови, якою написано текст, але й наявність звичок та певних мовних стандартів і стереотипів і певних попередніх знань, без яких не можна зрозуміти, про що йдеться мова. Цей комплекс передумов та складових, без якого неможлива успішна мовна комунікація, і називають комунікативною компетенцією.

Отже, для того, щоб «в перекладі відтворити регулятивний вплив тексту, необхідно, щоб співвідношення тексту перекладу з комунікативною

компетенцією носія мови перекладу було б аналогічним з комунікативною компетенцією носія мови оригіналу» [22].

Саме для того, щоб комунікативні компетенції реципієнтів, що сприймають текст оригіналу та текст перекладу, співпадали, перекладач змушений використовувати трансформації, але не слід забувати про те, що «перекладацькі трансформації, безсумнівно, є вимушеною необхідністю. Нерідко є можливість перекласти, як кажуть, «слово в слово» і нею, звичайно ж, треба користуватися» [22, с. 135].

Тобто, важливим питанням використання перекладацьких трансформацій є питання про ступінь їх необхідності та допустимості. Трансформації при недостатній кваліфікації чи невеликому досвіді перекладача легко можуть бути або недостатніми, або надмірними, або взагалі застосовані там, де можна було б зовсім обійтися без них. Про те, що таке явище справді має місце у перекладі, свідчать два популярних перекладацьких поняття: «буквалізм» як результат того, що перекладач не скористався можливістю застосування трансформації і переклав занадто близько до тексту оригіналу; і «вільність» як продукт надмірності перекладацьких трансформацій, коли перекладач без шкоди для якості перекладу міг би перекласти ближче до похідного тексту.

Вважається, що «адекватний ступінь трансформації знаходиться посередині між перекладацьким буквалізмом та вільністю. Це той ступінь, що відрізняє якісний переклад. На практиці, як правило, він забезпечується професійним чуттям перекладача» [1].

Як зазначає С. Б. Фокін, «більшість трансформацій активного стану в пасивний описуються трансформаційною моделлю перекладу. В перекладах текстів публіцистичного та художнього функціональних стилів трансформація може пояснюватися ситуативною моделлю перекладу, особливо часто, якщо вихідне речення є реченням буття. Така трансформація є поширенішою при перекладі текстів художнього та публіцистичного стилів і не зустрічається при перекладі текстів офіційно-ділового стилю. Це підтверджує стилістичну зумовленість застосування різних моделей перекладу» [31, с. 204].

1.2. Порівняльна характеристика різних класифікацій перекладацьких трансформацій

Щодо розподілу та упорядкування перекладацьких трансформацій, слід зазначити, що попри достатньо молодий вік перекладознавства як науки, вже існує чимало класифікацій трансформацій як засобу вирішення перекладацьких протиріч при вираженні оригінальної думки текстом перекладу, до того ж, можна виділити безліч критеріїв виокремлення тих чи інших видів трансформацій, і будь-яка з відомих класифікацій, безперечно, постає більш-менш ґрунтовною та підкріплюється конкретними аргументами, хоча не можна виокремити як єдино вірну лише якусь одну.

А. П. Грицева з цього приводу зазначає, що «вивчаючи перекладацькі трансформації, науковці добирають на позначення цього поняття різні терміни» [11, с. 177], кваліфікуючи їх як засоби перекладу або перекладацькі прийоми (В. Н. Комісаров) [14 – 16], міжмовні перефразування (Л. К. Латишев) [22], прийоми перекладу (Т. А. Казакова) [13], прийоми логічного мислення (Я. І. Рецкер) [27], перетворення, заміни (А. Д. Швейцер) [33].

Проблема російсько-українського перекладу наразі є вивченою недостатньо, але, безперечно, щодо перекладу з близькоспоріднених мов можна застосувати ті ж принципи, що і пропонуються вченими щодо класифікації перекладацьких трансформацій з англійської, німецької, французької, інших мов на російську чи українську, хіба що переклад з близькоспорідненої мови можна вважати менш складним та більше наближеним до тексту оригіналу, бо ж достеменно відомо: що якнайдалі мови один від одної знаходяться у генеалогічній мовній класифікації, то складнішим та більш відмінним постане переклад у порівнянні з оригіналом. Про це також згадує А. П. Грицева, наголошуючи, що дослідження провідних вчених у галузі перекладу «стосуються здебільшого перекладу з англійської, німецької, французької, іспанської, польської, меншою мірою з російської мов. З огляду на це проблема російсько-українського перекладу залишається актуальною» [11 с. 177].

Найбільш відомими наразі є наступні класифікації перекладацьких трансформацій, що, на нашу думку доцільно було б застосовувати до перекладу з будь-якої мови. Це класифікації В. Н. Комісарова, Л. К. Латишева та Т. А. Казакової. Вважаємо недоцільним розглядати кожну класифікацію окремо з наведенням прикладів, оскільки тепер нас турбує, все ж, переклад з близькоспорідненої мови, а дані класифікації в оригінальній авторській інтерпретації цього не розглядають, але всі названі класифікації мають дещо спільне та відмінне, всі вони переплітаються та перетинаються між собою. Отож, зробимо спробу розглянути їх із цього боку та упорядкувати спільне, виділивши відмінне.

Під перекладацькою трансформацією, за Л. С. Бархударовим, розуміють «різноманітні міжмовні перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць вихідної мови до одиниць мови перекладу задля досягнення його адекватності всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов [2, с. 194].

В свою чергу, за В. Н. Комісаровим, «перетворення, з допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у вказаному сенсі, називаються перекладацькими (міжмовними) трансформаціями» [14, с. 123]. Оскільки перекладацькі трансформації виконуються з мовними одиницями, що мають як план змісту, так і план вираження, вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і, безперечно, значення початкових одиниць, і саме для того вони й потрібні – вирішити складності передачі текстом перекладу як план змісту, так і план вираження.

В рамках опису процесу перекладу, перекладацькі трансформації розглядаються не в статичному плані як засіб аналізу стосунків між одиницями похідної мови та їх словниковими відповідниками, а в плані динамічному – як засоби перекладу, які може використовувати перекладач при передачі різних за змістом та формою оригіналів в тих випадках, коли словникова відповідність відсутня, або не може бути використана через певні умови специфічного

контексту. Залежно від «характеру одиниць похідної мови, які розглядаються як похідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації поділяються на лексичні і граматичні [14, с. 128]». Крім того, існують також комплексні лексико-граматичні трансформації, де «перетворення або зачіпають одночасно лексичні і граматичні одиниці оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки» [14, с. 53].

Так, В. Н. Комісаров перекладацькі трансформації поділяє на наступні рівні: лексичні; граматичні; лексико-граматичні.

При цьому, описуючи ці три групи трансформацій, він спирається на характер одиниць похідної (або ж вихідної – в різних інтерпретаціях) мови та мови перекладу.

Далі В. Н. Комісаров розглядає лексичні трансформації, іменуючи їх «перекладацькими прийомами» [14] і називає наступні:

- перекладацьку транскрипцію та транслітерацію;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію) [14].

До граматичних трансформацій він відносить:

- синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- членування речення;
- об'єднання речень;
- граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення) [14].

До комплексних лексико-граматичних трансформацій за В. Н. Комісаровим належать:

- антонімічний переклад;
- експлікація (описовий переклад);
- компенсація [14].

Щодо визначення перекладацьких трансформацій за Л. К. Латишевим, то він зазначає про них наступне: «переклад – це те ж саме перефразування; з тією

лише різницею, що це перефразування з однієї мови на іншу; відповідно перекладацькі трансформації являють собою один із двох основних видів операцій, що застосовуються в процесі трансмовного перефразування (перекладу). Іншим основним видом перекладацьких операцій, як ми пам'ятаємо, є підстановки» [22, с. 68].

Л. К. Латишев, в свою чергу, лексичні трансформації розглядає як підвид перекладацьких трансформацій, виділяючи при цьому наступні:

- категоріально-морфологічні;
- синтаксичні;
- лексичні;
- трансформації на рівні глибинної структури мови [22].

Як бачимо, ті трансформації, які В. Н. Комісаров відніс до граматичних (синтаксичне уподібнення, членування та об'єднання речень, граматичні заміни форми слова, частини мови або члена речення), Л. К. Латишев назвав синтаксичними і категоріально-морфологічними.

Глибинні трансформації Л. К. Латишев виділяє в окрему категорію, визначаючи відмінність даних трансформацій від всіх інших, стверджуючи, що використовуючи глибинну трансформацію, перекладач «змінює схему думки» [22, с. 78].

При цьому Л. К. Латишев розглядає ще й т. зв. «специфічні» перекладацькі трансформації, виділяючи при цьому антонімічний переклад, конверсію, адекватну заміну, ідіоматизацію, деїдіоматизацію, експлікацію та імплікацію, називаючи в цілому перекладацькі трансформації «міжмовними перефразуваннями» [22].

Т. А. Казакова в своєму описі перекладацьких трансформацій ґрунтується на класифікації, наведеній В. Н. Комісаровим, однак пропонує свою, дещо відмінну від тієї, що пропонує В. Н. Комісаров. Насамперед, Т. А. Казакова виділяє лексичні прийоми перекладу, серед них – перекладацька транскрипція (транслітерація), калькування, звуження (конкретизація) значення, розширення (генералізація), емпатизація, функціональна заміна, описовий переклад

(перекладацький коментар) [13].

Далі Т. А. Казакова називає граматичні прийоми перекладу, визначаючи такі їх типи: повний переклад, частковий переклад, функціональна заміна, описовий переклад, нульовий переклад, конверсія, стягнення, розгортання, перестановка компонентів речення, додавання, випущення, антонімічний переклад [13].

У першому випадку (лексичні прийоми перекладу), розглядаються будь-які перетворення на рівні лексем, у другому (граматичні прийоми перекладу) – на рівні словосполучень і речень. Переклад фразеологізмів та клішованих виразів Т. А. Казакова виділяє в окремий розділ і описує особливі прийоми їх перекладу. Також окремо Т. А. Казакова розглядає стилістичні прийоми перекладу, описуючи особливості перекладу образних засобів мови, акцентуючи на них увагу як на найскладніших для перекладу.

Як бачимо, всі названі класифікації перегукуються між собою і, в будь-якому випадку, зводяться до того, що слід, все ж, беручи за основу одну з названих нами класифікацій або ж іншу, з класифікацій, відштовхуватися від того, що трансформації бувають фонетичні (на рівні звуків і букв), лексичні (на рівні лексем), граматичні (синтаксичні або – на рівні словосполучень і речень), до того ж, не можна не наголосити на комплексності будь-яких перекладацьких трансформацій, оскільки всі вищеназвані підвиди трансформацій безперечно переплітаються між собою на рівні широкого контексту, часом – на рівні усього тексту, адже компенсацію перекладацьких втрат одного речення (абзацу, розділу) інколи можна зустріти в зовсім іншому реченні (абзаці, розділі).

Деякі перекладацькі прийоми можна виділити в окрему групу, оскільки, наприклад, хотілося б зазначити, що особливої уваги при перекладі заслуговують трансформації, що застосовуються при перекладі клішованих і фразеологічних одиниць, серед них – ідіоматизація, деїдіоматизація, адекватна заміна, оскільки кліше та ФО завжди вимагали та вимагають особливого підходу, отож, якщо перекладач стикається зі сталим виразом, значення якого не зафіксоване у словнику мови перекладу, йому треба добряче попрацювати,

аби знайти подібний за значенням відповідник, що буде зрозумілий пересічному носієві мови перекладу. Також хотілося б окремо відзначити виділені Л. К. Латишевым так звані «глибинні трансформації», які змінюють не стільки форму і зміст перекладного тексту, а, насамперед, саму схему думки подачі певної інформації.

Вважаємо найбільш повною та доцільною, крім того, і у використанні при аналізі перекладу з близькоспорідненої мови, класифікацію В. Н. Комісарова, до того ж, слід наголосити, що при аналізі перекладацьких трансформацій у художньому тексті, доцільно також відштовхуватися від наведеної вище думки про безперечну комплексність перекладацьких трансформацій, коли одне речення може містити кілька видів трансформацій з класифікації, наприклад, В. Н. Комісарова.

З цього приводу А. П. Грицева, описуючи російсько-український переклад художнього тексту, зазначала, що «перекладаючи з російської мови українською, відзначаємо здебільшого лексико-граматичні трансформації, тобто комплексні. Це заміни на морфемному, граматичному, морфологічному рівнях, опущення надлишкових елементів і, навпаки, описовий переклад. У цілому ж сутність лексико-граматичних трансформацій залишається незмінною: перекладач шукає не інші позначення слова, а його нову номінацію вихідної мови для того, щоб перейти до мови перекладу на формально-знаковому рівні» [11 с. 180].

Отже, будемо у наступному розділі при аналізі перекладацьких трансформацій, орієнтуватися на виділення при перекладі з близькоспорідненої мови окремо на опис граматичних, окремо на опис лексичних трансформацій із наведенням конкретних прикладів із тексту, не забуваючи, що граматичні трансформації, як правило, виникають через розбіжності у формах слів та їх граматичних категорій, а різниця у сполучуваності слів – одна з причин лексичних трансформацій, оскільки слова функціонують у певних для кожної мови зв'язках, іншими причинами можуть бути відмінності у значеннєвому обсязі слова або ментальному складникові носіїв кожної з мов.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, перекладацькі трансформації являють собою засоби вирішення протиріччя, що виникає при неспівпадінні комунікативних компетенцій, притаманних носіям тексту оригіналу та тексту перекладу. Комунікативними компетенціями називають усі ті культурні попередні знання, властиві носіям тієї чи іншої мови. Твори художньої літератури вважаються таким культурним надбанням, що несе у собі задоволення естетичних потреб людини і при їх перекладі необхідно орієнтуватися збереження як рівноцінності регулятивного впливу похідного тексту та тексту перекладу так і їх семантико-структурної подібності.

При використанні тих чи інших перекладацьких трансформацій, професійному перекладачеві необхідно пам'ятати про те, що існує адекватний ступінь та міра перекладацьких трансформацій. Якщо є можливість не користуватися трансформаціями – то правильним буде їх не використовувати, щоб не виникло такого явища, як перекладацька вільність, коли перекладач використовує трансформації занадто часто і навіть там, де без них можна обійтися; якщо ж переклад занадто близький до оригіналу та здійснювався послівно – виникає зворотне явище, що називається буквалізмом; більшість вчених сходиться на думці, що адекватний ступінь та міра перекладацьких трансформацій знаходиться якраз посередині між буквальним перекладом та вільним.

Щодо класифікацій перекладацьких трансформацій, то їх на даному етапі розвитку перекладацької науки існують чимало, більш детально нами було розглянуто класифікації Т. А. Казакової, В. Н. Комісарова та Л. К. Латишева, вважаємо їх найбільш повними та ґрунтовними. Усі вони перегукуються між собою, та більшість науковців наголошують на функціонуванні у тексті здебільшого лексико-граматичних трансформацій, тобто комплексних.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

2.1. Основні проблеми перекладу художнього тексту

Художній стиль по праву вважається найбільш складним для перекладача, оскільки синтезує в собі всі можливі мовленнєві жанри, при цьому допускаючи просторіччя, жаргонізми, архаїзми, слова високого стилю тощо, що створює додаткові труднощі для перекладача. До того ж, тексти, що належать до даного функціонального стилю, «живуть» найдовше, що також потрібно враховувати при перекладі.

Як відомо, найбільше праць сучасних дослідників присвячено проблемам перекладу саме художнього тексту. І. С. Алексєєва з цього приводу справедливо зазначає, що «познайомившись з ними [проблемами художнього перекладу], можна зробити висновок: проблем при перекладі художньої літератури виникає стільки, і вони такі непередбачувані і складні, що найкраще в них і не заглиблюватись, а перекладати як виходить, не дуже при цьому напружуючись і переймаючись духом оригіналу» [1]. Як наголошує дослідниця у своїй роботі «Професійний тренінг перекладача»: «...це непоганий шлях. На інтуїтивному рівні можна випадково потрапити в унісон і створити вдалий переклад. А можна і не створити. І, швидше за все, недосвідченому перекладачеві вдасться другий варіант» [1].

Слідуючи за дослідницею, зазначимо, що саме «про перекладача художньої літератури частіше, ніж про перекладача нехудожніх текстів, кажуть, що він «уззявся не за свій текст» [1]. Не можна не погодитися з авторкою з цього приводу. Оскільки перекладач нехудожньої літератури може взятися і за спеціальний переклад, навіть поверхнево ознайомившись з особливостями певної теми, і у нього вийде досить вдалий, і – головне – еквівалентний оригіналу та адекватний за впливом на читача переклад; адже при перекладі

наукових та технічних текстів ключовим можна назвати знання спеціальної термінології, при перекладі документів чи офіційно-ділової документації – знання спеціальних кліше; але ж при перекладі художньому – текст може не сподобатися перекладачеві за авторською позицією, його точка зору на певні описувані у тексті події може не збігатися з авторською, і тоді вже виникнуть труднощі, бо, як зазначає І. С. Алексеева, «у перекладача до автора, що називається, не лежить душа... І тоді, при всьому умінні передати складні нюанси стилістики автора, перекладач не зіллє їх в чудову гармонію... Але набагато частіше зустрічаються “халтура” і неуцтво. Елементарне невміння поводитися з художнім текстом, небажання вникнути в ази підходу до нього, підкріпити натхнення так званим «холодним розрахунком» [1].

Тобто саме при перекладі творів художньої літератури можемо зустріти непрофесіоналізм перекладача, який буде видно у тексті перекладу навіть пересічному читачеві, який не має лінгвістичної освіти. Художній переклад або переклад художніх творів (два даних терміни абсолютно рівноцінні) різко відрізняється від інших видів перекладу і вимагає не просто використати старе, завчене раз і назавжди, а передбачає мовленнєву творчість. Адже у різних людей виходять відмінні за своїми оцінками переклади однієї і тієї ж фрази. Такий переклад – справжнє мистецтво, тому що ефект досягається відповідними засобами, в тому числі ритмікою, римою, якщо мова йдеться про переклад, зокрема, не просто художній, а поетичний.

Наш опис перекладацьких проблем художнього тексту не претендує на повноту, оскільки про це можна говорити дуже довго, однак, він ставить своєю метою позначити основні перекладацькі прийоми та зміни, що відбуваються при роботі перекладача з художнім текстом, визначити базову стратегію підходу до нього. Задля збереження семантико-структурної подібності та регулятивного впливу тексту перекладу, перекладач при роботі з художнім текстом змушений користуватися комплексними лексичними та граматичними трансформаціями, спробуємо визначити основні з них, аналізуючи уривки з конкретного художнього тексту та його перекладу.

2.2. Лексико-граматичні трансформації у художньому перекладі з близькоспорідненої мови

Художній текст являє собою складний сплав, найцікавіший, але й найважчий для перекладача. Ми розглянули варіанти можливих класифікацій перекладацьких трансформацій, зробили змогу їх упорядкувати, виділивши спільні та відмінні риси та згадали про комплексність перекладацьких трансформацій у художньому тексті. Тепер розглянемо застосування перекладацьких трансформацій на конкретному прикладі перекладу з близькоспорідненої мови. Російська та українська мови, незважаючи на близькоспорідненість, володіють схожими системами морфологічних категорій, які, однак, можуть мати як різну кількість підкатегорій, так і відмінності в можливостях вираження цих категорій. Подібність синтаксичної організації даних мов не виключає специфічних рис у структурі словосполучень і речень. Специфіка граматичних систем мов змушує перекладача для збереження еквівалентності та адекватності оригіналу та перекладу вдаватися до необхідності трансформацій. Розглянемо, чи потрібно застосування комплексних перекладацьких трансформацій при перекладі з російської мови на українську. У якості прикладу розглядаємо роман А. Куркова «Нічний молочник» російською мовою та його переклад у виконанні О. Сливинського, звернувшись до найбільш цікавих та показових прикладів, орієнтуючись на розподіл за видами перекладацьких трансформацій А. П. Грицевої, що вивчала перекладацькі трансформації при російсько-українському перекладі.

Почнемо наш аналіз перекладацьких трансформацій в обраному нами тексті з граматичних трансформацій, оскільки даний вид трансформацій найлегше визначити та знайти у тексті. Серед граматичних трансформацій виділяють такі види: перестановку, формальну заміну, додавання, опущення, які на практиці у чистому вигляді трапляються нечасто, зазвичай вони поєднуються між собою, отож будемо розглядати речення, починаючи з одного виду з граматичних трансформацій, аналізуючи при цьому, чи можемо знайти в

цих же уривках з тексту інші граматичні або лексичні, або інші види трансформацій, що буде свідчити у такому випадку про їх комплексний характер.

Перекладаючи з російської, серед граматичних трансформацій спостерігаємо заміну часових форм іменників, зокрема, однини на множину і навпаки, наприклад:

Текст оригіналу: *«Грудь по-прежнему болела, но Ира старалась не обращать на нее никакого внимания»* [20, с. 2].

Текст перекладу: *«Груди й далі боліли, та Іра намагалась на це не зважати»* [21, с. 2].

Текст оригіналу: *«Потом решительно открыла бронированную дверь и с силой за собой захлопнула ее»* [20, с. 14].

Текст перекладу: *Далі рішуче відчинила броньовані двері і рвучко зачинила їх за собою* [21, с. 14].

У даних прикладах бачимо заміну однини «*грудь*», «*дверь*» множиною «*груди*», «*двері*».

Крім того, у цих же прикладах спостерігаємо опущення слова: «*не обращать внимания*» – «*не зважати*», «*с силой*» – «*рвучко*», у останньому прикладі – ще й заміна граматичної категорії слова з іменника з прийменником на прислівник. Бачимо опущення «*на нее*» у першому прикладі, та перестановку «*захлопнула ее*» та «*зачинила їх*» у другому. Отже, комплексність перекладацьких трансформацій бачимо вже у таких коротких прикладах.

Нерідко російські іменники множинної форми можуть мати українські відповідники з двочисловою парадигмою, наприклад:

Текст оригіналу: *«В каждом мужчине спит солдат. При этом спит он 24 часа в сутки и вскакивает только по особой внутренней команде»* [20, с. 70].

Текст перекладу: *«У кожному чоловікові спить солдат. До того ж спить він двадцять чотири години на добу й зривається на рівні ноги лише за особливою внутрішньою командою»* [21, с. 72 – 73].

У даному прикладі бачимо російський іменник множинної форми «сутки» та український «доба», до того ж, спостерігаємо в українському додавання «на рівні ноги», вважаємо, що перекладач використав його для посилення експресії у тексті перекладу.

В окремих випадках збірному іменнику російської мови може слугувати корелятом форма множини конкретного субстантива («волосы» – «волосся») і навпаки, наприклад:

Текст оригіналу: «Волосы у нее в огненно-рыжий цвет покрашены, а поверх синей шерстяной кофты ватник наброшен» [20, с. 167].

Текст перекладу: «Її волосся було пофарбоване у вогнисто-рудий колір, а на синю вовняну кофтину накинута ватянка» [21, с. 157].

У цьому ж прикладі бачимо перестановки «волосы у нее покрашены» – «її волосся пофарбоване», «ватник наброшен» – «накинута ватянка»; зміна граматичної категорії роду: «ватник» – чоловічий рід, «ватянка» – жіночий, у зв'язку з цим змінюється і рід пов'язаного з цим іменником дієслова «наброшен» та «накинута». Також бачимо у цьому прикладі комплексність використаних перекладачем трансформацій, при цьому можемо спостерігати також і лексичну трансформацію: російське слово «кофта» має українські аналоги «кофта» (є більш близьким до оригіналу) та «кофтина», перекладач скористався при перекладі формою «кофтина».

Як правило, граматичні трансформації спостерігаються при перекладі російських дієприкметників, оскільки категоріальний збіг російських та українських дієприкметників спостерігається лише у розряді пасивних дієприкметників минулого часу. Тому при перекладі дієприкметників перекладачеві необхідно використовувати їх заміни іменниками, прикметниками, дієприслівниками, дієсловами, описовими формами тощо.

Текст оригіналу: «Не говоря уже о том, что человек, идуций с тяжелым мешком по улице, всегда вызывает подозрение и интерес [20, с. 217].

Текст перекладу: «Не кажучи вже про те, що людина, яка йде вулицею з важким мішком, завжди викликає підозру й цікавість» [21, с. 198].

Бачимо заміну російського дієприкметника «*идуций*» українським «*що йде*», до того ж, перестановки «*с тяжелым мешком по улице*» – «*вулицею з важким мішком*», у цьому ж мінімальному контексті – зміна відмінка з місцевого на орудний іменника «*по улице*» – «*вулицею*»; лексична трансформація: словниковий аналог російського слова «*интерес*» – «*інтерес*», а перекладач використовує слово «*цікавість*».

Російські прикметники, що мають коротку форму, як правило, перекладаються українською повною формою прикметників, адже коротка форма українських прикметників є менш продуктивною.

Текст оригіналу: «*Ночь была удивительно тиха, ни одна собака не гавкнула, словно всех их приспало низкое звездное небо*» [20, с. 1].

Текст перекладу: *Ніч була навдивовижу тихою, жодний собака не гавкнув, так наче усіх заколисало низьке зоряне небо* [21, с. 1].

У цьому ж уривку бачимо зміну роду іменника «*собака*» жіночого роду на чоловічий і пов'язаного з цим іменником дієслова «*гавкнула*» – «*гавкнув*», стяжіння «*ни одна*» – «*жодний*», при цьому ще можемо простежити таку лексичну трансформацію, яку називав В. Н. Комісаров – антонімічний переклад, слово із заперечною часткою «*не*» змінюється словом, що можна назвати антонімом, адже воно не має заперечної частки, проте несе заперечення у своєму значенні; також можемо назвати лексичними трансформації при перекладі слів «*приспало*» – словниковий аналог українською «*приспало*», а перекладач використовує більш влучне та образне «*заколисало*» та «*удивительно*» – словниковий аналог «*дивовижно*», у перекладі читаємо «*навдивовижу*».

Заміна аналітичної форми слова синтетичною також відноситься до граматичних трансформацій, наприклад:

Текст оригіналу: «*Три дня спустя Семен получил в руки маленький живой сверток. Это была самая радостная и самая аморальная сделка в его жизни*» [20, с. 469].

Текст перекладу: «*Через три дні Семен здійснив найрадіснішу і*

найаморальнішу *оборудку* у своєму житті» [21, с. 439].

Проте, це далеко не єдина трансформація у цьому реченні – даний приклад цікавий вже тим, що два речення тексту оригіналу перекладач об'єднав у одне речення тексту перекладу, тобто, за класифікацією В. Н. Комісарова це граматична трансформація під назвою «об'єднання речень»; при цьому перекладач опускає частину першого речення: «*получил в руки маленький живой сверток*» – це кінець першого речення, та початок другого «*это была*». У зв'язку з цим відбувається зміна відмінка іменників «*найрадісніша*» та «*найаморальніша*» з називного на родовий. Серед лексичних трансформацій знаходимо заміну займенника «*в его*» – замість «*у його*» читаємо у перекладі «*у своєму*». До того ж, цікавим вважаємо використання перекладачем українського «*оборудка*» при перекладі російського «*сделка*», адже прямий словниковий еквівалент «*угода*». Хоча, при зворотному перекладі «*оборудка*» – перше словникове значення «*сделка*», тобто такі маємо розбіжності у обсязі лексичних значень слів у двох мовах, що, як правило, є однією з основних причин лексичних трансформацій.

Отже, оскільки однією з причин лексичних трансформацій є відмінність у значеннєвому обсязі слова, це, як правило, стосується не повністю еквівалентної лексики. Перекладаючи окремі лексеми, спостерігаємо лексико-семантичні варіанти.

У російській мові форми пасивних дієприкметників середнього роду кваліфікуються як короткі предикативні форми, що функціонують у ролі головного члена безособового речення, або їх називають дієприкметникові предикативи. В українській мові подібні дієприкметники на -но, -то, хоча й називаються дієприкметниками, рідко від них відмежовуються, що не може бути не враховано при перекладі. Так, ці форми, на відміну від російських, керують знахідним відмінком, тобто є активними одиницями, тому не можуть вживатися в пасивних конструкціях. У наступному перекладі бачимо заміну пасивного дієприкметника з допоміжним словом «*было*» – українським дієсловом, від чого ні зміст речення, ні його формальна структура не

постраждали.

Текст оригіналу: «Только одно замечание Егор от нового начальника услышал, да и то было сказано негромко и негрубо» [20, с. 434].

Текст перекладу: «Лише одне зауваження почув Єгор від нового начальника, та і те сказав неголосно і м'яко» [21, с. 401].

У цьому ж реченні бачимо перестановку слів: «замечание Егор от нового начальника услышал» – слово «почув», що було в кінці відрізка, бачимо між словами «зауваження» та «Єгор», оскільки в українській мові не так часто, як у російській, використовується непрямий порядок слів у реченні. Також маємо у цьому прикладі і лексичну трансформацію – антонімічний переклад, про цей вид трансформації згадували вище, у даному випадку слово з заперечним значенням «негрубо» замінили словом із позитивним значенням «м'яко».

Нерідко у тексті перекладу спостерігаємо опущення слів, коли конструкцію російської мови з двох або кількох слів в українському перекладі перекладач замінює одним влучним словом, що вбирає в себе значення усієї конструкції, Усунення надлишкових елементів вихідної мови дає можливість здійснити так звану «компресію тексту», скоротивши його обсяг, наприклад:

Текст оригіналу: «Вернувшись с улицы, ощутил прилив голода» [20, с. 286].

Текст перекладу: «Повернувшись з вулиці, відчув: зголоднів» [21, с. 269].

Російська конструкція «ощутил прилив голода» легко та влучно замінюється більш простою для сприйняття українським «відчув: зголоднів». Тут міг би також бути варіант «відчув, що зголоднів». Вважаємо різницю не принциповою адже український варіант видається більш простим для сприйняття у будь-якому випадку.

Отже, як бачимо з вибраних нами прикладів з художнього тексту, навіть при мінімальному контексті в одне чи два невеликих речення, ми в кожному з них знаходимо декілька видів трансформацій, при чому, як граматичних, так і лексичних, що свідчить про безперечну комплексність їх використання при перекладі твору художньої літератури.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Розглянувши приклади перекладацьких трансформацій при роботі з художнім текстом, зазначимо, що переклад як процес являє собою складну передачу саме змісту тексту з однієї мови на іншу. А художній переклад – найбільш складний та багатогранний вид перекладу із всіх відомих офіційній науці видів і підвидів перекладу. Перекладаючи твір художньої літератури, перекладач повинен прагнути до найбільш адекватного впливу тексту перекладу на читача.

Підбиваючи підсумки даного розділу нашої роботи, слід зазначити, що за допомогою прикладів, узятих із роману А. Куркова «Нічний молочник» та його перекладу у виконанні О. Сливинського, ми встановили, що при перекладі художнього тексту з російської мови українською перекладач використовував комплексні перекладацькі трансформації, для того, щоб досягти еквівалентності та адекватності тексту перекладу. Як бачимо з прикладів, використаних в даній роботі, перекладацькі трансформації на практиці в «чистому» вигляді все-таки зустрічаються рідко – зазвичай вони поєднуються один з одним, отримуючи складний, комплексний характер, хоча ми розглянули окремо спочатку види граматичних, а потім види лексичних трансформацій, але у тексті вони тісно переплітаються між собою.

Вважаємо, що чим ближче мови одна до одної, тим простіше перекладачеві впоратися зі своїм завданням – досягти еквівалентності та адекватності тексту, використавши мінімальні трансформації зі збереженням регулятивного впливу перекладного тексту та зі збереженням адекватного ступеня перекладацьких трансформацій, що знаходиться між буквализмом та перекладацькою вільністю, отже, при російсько-українському перекладі перекладач у багатьох випадках мав можливість буквального, але еквівалентного та адекватного перекладу, хоча і нерідко йому не вдалося уникнути трансформаційних перетворень.

ВИСНОВКИ

Художній переклад вважається найбільш складним і багатограним видом письмового перекладу; художнім перекладом можна назвати вид перекладацької діяльності, основне завдання якого полягає в створенні мовою перекладу аналогічного твору, здатного чинити такий же художньо-естетичний вплив, що і чинить текст оригіналу; порівнюючи такі тексти, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також виявити, які трансформації треба зробити, щоб досягти не тільки лексичної і граматичної, але і стилістичної еквівалентності перекладу, що є особливо цінним при перекладі художніх текстів.

Трансформації є невід'ємною частиною і головним інструментом досягнення адекватного і еквівалентного перекладу. Художній переклад – дуже складний і серйозний процес, у якому використовуються різноманітні комплексні трансформації, яким і було приділено найбільшу увагу в даній роботі. Слід зазначити, що в процесі перекладацької діяльності трансформації найчастіше бувають змішаного типу. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто поєднуються один з одним – перестановка супроводжується заміною, граматичне перетворення супроводжується лексичним тощо, тобто перекладацькі трансформації носять комплексний характер.

Таким чином, мета даної роботи була досягнута шляхом вирішення поставлених завдань: систематизовано та згруповано визначення понять перекладацьких трансформацій та розглянуто їх причини, міру та ступінь; надано порівняльну характеристику класифікацій перекладацьких трансформацій; визначено основні проблеми, що виникають при перекладі художнього тексту; проаналізовано комплексні лексико-граматичні трансформації, що використовуються при перекладі твору художньої літератури на фактичному матеріалі з роману А. Куркова «Нічний молочник» російською мовою та його перекладу українською мовою, виконаного

О. Сливинським.

Розглянувши та проаналізувавши приклади із художнього твору, представленого у практичній частині роботи, можна зробити висновок, що перекладацькі трансформації не використовуються в чистому вигляді. Найчастіше вони використовуються в комплексі з декількох трансформацій, що забезпечує як еквівалентний, так і адекватний переклад художнього тексту. При цьому потрібно зауважити, що переклад з близькоспорідненої мови зазвичай являє собою меншу складність для перекладача, оскільки вимагає менше комплексних трансформацій, перекладачеві простіше розкрити характери головних героїв в повній мірі з найменшими відмінностями від оригіналу.

Граматичні трансформації при російсько-українському перекладі являють собою заміну часових форм слів, нерідко російські іменники множинної форми можуть мати українські відповідники з двочисловою парадигмою, в окремих випадках збірному іменнику російської мови може слугувати корелятом форма множини конкретного субстантива; заміни частин мови (наприклад, при перекладі дієприкметників – як активних форм, так і пасивних); російські прикметники, що мають коротку форму, як правило, перекладаються українською повною формою прикметників; заміну родових та відмінкових форм слів; відбуваються опущення та додавання слів, заміна аналітичних форм слів синтетичними і навпаки; перестановки, об'єднання речень. Серед лексичних трансформацій спостерігаємо антонімічний переклад як особливий вид трансформації, але найчастіше вони спостерігаються при розбіжності значеннєвого обсягу слова, обумовленого явищами полісемії та міжмовної омонімії.

Є безліч книг, переклад яких вимагає особливої майстерності, в силу особливостей стилю, мовних зворотів, що використовуються, синтаксису. Дослівний переклад не завжди точний. Потрібно зберігати мелодику та ритм оригіналу. Але це не просто, оскільки крім лінгвістичних здібностей тут має бути особливе перекладацьке чуття, що є одним з ключових факторів при перекладі. Робота професійного перекладача дуже відповідальна й кропітка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. СПб.: Союз, 2003. 334 с.
2. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации. М.: Наука, 2006. 160с.
3. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: учебное пособие [изд. 2-е, исправленное]. М.: Эдиториал УРСС, 2003. 360 с.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
5. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М.: Изд-во МГУ, 1978. 415 с.
6. Владимирова В. Г. К проблеме об обучении межкультурной коммуникации с использованием аутентичных пособий [электронный ресурс]. URL: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-3429.html?page=11> (дата звернення 01.09.2020).
7. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. – 257 с.
8. Гак В. Г., Григорьев Б.Б. Теория и практика перевода. Франц. яз. М.: «Интердиалект +», 1999. 237 с.
9. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців [електронний ресурс]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268480988.pdf> (дата звернення 01.09.2020).
10. Грабовский Н. К. Теория перевода. М.: Изд-во Московского государственного ун-та, 2004. 544 с.
11. Грицева А. П. Перекладацькі трансформації: із практики російсько-українського перекладу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 10. 2016. С. 176 – 181
12. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика: учебное пособие . СПб. :

Союз, 2006. 192 с.

13. Казакова Т. А. Практические основы перевода. СПб.: «Союз», 2001. 320 с.

14. Комиссаров В. Н. Проблема интерференции в теории перевода. Проблема интерференции при переводе : сборник статей. *Interferenz in der Translation*. Herausgegeben von Heide Schmidt VEB VerlagEnzyklopadie. Leipzig, 1989. С. 103 – 108.

15. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Прогресс, 1990. 250 с.

16. Комиссаров В. Н. Практикум по переводу с английского языка на русский. М.: Высшая школа, 1990. 127с.

17. Компаниченко В. В. Некоторые семантические проблемы перевода [электронный ресурс]. URL: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-3429.html?page=11> (дата звернения 01.09.2020).

18. Копанев П. И. Теория и практика письменного перевода. М.: Наука, 1986 515 с.

19. Коптилов В. В. Теория и практика перевода [электронный ресурс]. URL: https://archive.org/details/pereklad/Koptilov_Viktor_Teoriya_i_praktyka_perekladu1982 (дата звернения 01.09.2020).

20. Курков А. Ночной молочник: роман. Харьков: Фолио, 2009. 507 с.

21. Курков А. Нічний молочник: роман; пер. з рос. О. Сливинський. Харків: Фоліо, 2018. 475 с.

22. Латышев Л. К. Межязыковые трансформации как средство достижения переводческой эквивалентности. *Семантико-стилистические проблемы теории языка и перевода*. М., 1986. – 107 с.

23. Левицкая Т. Р., Фитерман Р. Почему нужны грамматические трансформации при переводе. *Тетради переводчика*. 1971. Вып. 8. С. 36 – 42

24. Львовская З. Д. Современные проблемы перевода. М. : Издательство URSS, 2007. 220 с.

25. Попович А. Проблемы художественного перевода. М.: Высш. школа, 1980. 199 с.
26. Приймач Н. В. Мистецтво художнього слова як джерело формування та розвитку особистості [електронний ресурс]. URL: https://nvkogpht_2013_1_27.pdf (дата звернення 01.09.2020).
27. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М. : Наука, 1974. 228 с.
28. Сдобников В. В. Теория перевода. М.: Наука, 2007. 448с.
29. Солодуб Ю. П. Теория и практика художественного перевода. М. : Высшая школа, 2005. 304с.
30. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). М.: Высшая школа, 1983. 542 с.
31. Фокін С. Б. Засоби вираження станових значень та їх відтворення при перекладі (на матеріалі іспанської та української мов). *Вісник Київського університету. Серія: Іноземна філологія*. К., 2000. Вип. 32-33. С. 134-137.
32. Фокін С. Б. Перекладна література з іспанської та з української мов як корпус перекладознавчих досліджень. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. пр.* К.: КНУ імена Тараса Шевченка, 2002. Вип. 1. С. 203-206.
33. Швейцер А. Д. Теория перевода. М. : Наука, 1976. 218 с.